

CONTEXT SOCIAL I ACADÈMIC DE LA LòGICA EN EL SEGLE XX ALS PAÏSOS CATALANS

Xavier Serra
Universitat de València
IES Joan Fuster (Sueca)

Abstract: This article studies the reception of the modern logic in the Catalanian cultural area taking into account, essentially, the academic and extra-academic social, cultural and political factors which have conditioned this reception. It contains the detailed exposition of a change in the paradigm of logic in a specific cultural European area (Catalonia). This work can also contribute to clear up what the social academic conditions have been and what historical circumstances have determined the difficult development of the Catalan philosophy in the 20th century.

Keywords: Catalan philosophy, modern logic.

La recepció de la lògica moderna als Països Catalans i a l'àrea espanyola ha seguit, si s'exceptua el tram final, camins no sols independents, generalment deslligats, sinó també diferents. I la diferència i la independència objectives, reals, havien de suscitar, és clar, un tractament separat. Totes dues àrees han estat sotmeses, en l'època que ara estudiem, a una mateixa superestructura estatal, a unes mateixes directrius acadèmico-administratives. I, tanmateix, les respostes han estat diferents: a l'àrea espanyola han estat els matemàtics els qui fonamentalment s'han interessat pels nous desenvolupaments de la lògica: Ventura Reyes Prósper i Zoel García de Galdeano, a finals del segle XIX; José Barinaga, Rodríguez Bachiller o Miguel Sánchez Mazas, en la postguerra. En l'àrea catalana, per contra, han estat els filòsofs els capdavanters en aquest ram.

Caldría preguntar-se quins factors han determinat aquesta diferència de comportaments intel·lectuals. Tingué alguna incidència en aquest sentit l'influx d'Ortega? Ortega i d'altres —per exemple, Unamuno— compartiren amb els seus antagonistes filosòfics el menyspreu vers la ciència. Menyspreu que els pensadors catalans del segle XX —parlo ara dels innovadors— no han compartit.

A partir d'un determinat moment els dos processos de recepció es van fondre, en certa mesura. Alguns filòsofs espanyols, finalment, es van desprendre de la crosta quixotesca —unamuniana, orteguiana— i començaren a interessar-se per la ciència, per la lògica matemàtica, per la filosofia analítica... Les primeres orientacions les obtingueren, llavors, a través dels pensadors de l'àrea catalana. L'assimilació no els suposà gaire esforç: Joan Crexells, Miquel Soy i, fins i tot, David Garcia van escriure sobre lògica matemàtica en català; els qui vingueren després ja no ho van fer. En aquest aspecte l'eficàcia del franquisme va ser innegable.

Finalment, les aventures de l'escalafó han interferit el procés i han acabat per diluir el contrast. Avui ja no és possible de separar la lògica que es fa ací o allà. I tanmateix...

Depenent de l'*a priori* nacional que s'adopti —i sempre se n'adopta algun—, la història es dibuixa d'una o d'altra manera, els protagonistes són uns o altres, la importància relativa de les aportacions i les ruptures varia i les "llicions" que es poden extreure són diferents. N'hi ha prou, per a comprovar-ho, de llegir els papers que s'han escrit sobre el tema des de l'un i l'altre costat.

En l'estructura universitària de l'estat espanyol, fins a ben avançat el segle XX, les facultats de Filosofia i Lletres eren considerades una mena d'adminicle o apèndix de les facultats de Dret —com les facultats de Ciències ho eren respecte de les de Medicina. Les facultats de Dret tenien una matrícula pletòrica —com les de Medicina—; les de Filosofia i Lletres —i les de Ciències— a penes comptaven amb alumnat, i encara aquest, en la major part dels casos, era alumnat prestat, alumnat de la carrera principal —Dret o Medicina— que estudiava la segona com a complement acadèmic o per pura afecció. Naturalment, la situació responia a uns condicionaments polítics i culturals que fóra massa llarg d'explicar ací.

En qualsevol cas, les facultats importants, diguem-ne, i les subsidiàries estaven unides en els plans d'estudi —en els successius plans d'estudi que estigueren vigents amb tiris i troians— pels anomenats "cursos d'ampliació": "ampliació de lletres" o "ampliació de ciències". Així, els alumnes de Dret, abans d'iniciar pròpiament l'estudi de la jurisprudència, havien de fer un curs amb assignatures de Lletres. I els de Medicina el mateix, però amb assignatures i professorat de les facultats de Ciències. El "curs d'ampliació" feia de filtre de l'alumnat i "rendibilitzava" si més no una part del professorat de les facultats poc sol·licitades. A més, el fet que una part dels estudis fos comuna impulsava alguns alumnes a fer també "l'altra carrera". Així, diguem-ne, es feien quadrar els pressupostos.

Però això no impedia que, de tant en tant, depenent del tarannà del ministre de torn, i de les seves ambicions pressupostàries —ambicions restrictives en la major part dels casos, naturalment— la Facultat de Lletres d'alguna universitat que en tingués —que no eren totes— fos clausurada per manca d'alumnat. La de València, per exemple, va patir aquesta sort diverses vegades.

D'altra banda, la tendència a l'especialització s'introduí molt tard. Les facultats de Filosofia i Lletres aixoplugaven sense diferenciar-les totes les disciplines humanístiques excepte la jurisprudència i la teologia, reservada per als seminaris. Per això, atesa l'esquifidesa del marc —l'escàs nombre de càtedres a repartir—, la representació acadèmica de les diferents àrees quedava reduïda al mínim. Així, la filosofia, en els plans d'estudi de la llicenciatura en aquestes facultats, estigué representada en les darreres dècades del segle XIX només per la Metafísica. Ara bé: hi havia una "compensació": la Metafísica era una de les tres assignatures del "curs d'ampliació", és a dir, que era cursada també pels alumnes de les facultats de Dret. En el batxillerat de l'època, d'altra banda, s'estudiava un curs de Lògica i Psicologia i un altre d'Ètica i Rudiments de Dret.

El ministre Antonio García Alix introduí, però, el 1900, canvis importants en l'organització dels estudis. Pel que fa a les facultats de Filosofia i Lletres, les dividí internament en tres seccions —Filosofia, Lletres i Història— i, a més, substituï l'assignatura de Metafísica per la de Lògica fonamental. Introduí també en el segon curs de la llicenciatura una assignatura d'estètica: la Teoria de la Literatura i de les Arts.

En definitiva, el 1900, els catedràtics de Metafísica es veieren transformats, per decret, en catedràtics de Lògica fonamental. D'altra banda, la divisió interna de les facultats comportà també una separació externa, per la manera com s'aplicà el pla. Inicialment,

L'única facultat de Filosofia que, a partir de l'aplicació de les noves directrius universitàries, restava "completa" era la de la Universitat de Madrid, anomenada també "Universitat Central". Era, a més, l'única que podia expedir el títol de doctor. La resta de les facultats existents fins aleshores quedaven reduïdes a la secció que inicialment els fos adjudicada. En el repartiment, a la facultat de Barcelona li correspongué Lletres i a la de València, Història. L'única secció de Filosofia de tot l'estat era, doncs, la de Madrid.

El catedràtic de Lògica fonamental de la Universitat de València, fins al 1931, fou Pere Maria López i Martínez. A la de Barcelona ho va ser, fins al 1927, Josep Daurella i Rull. Tots dos eren filòsofs neoescolàstics. La lògica que ensenyaren en les seves càtedres i que exposaren en els seus respectius manuals era la lògica tradicional.

Suposant que la lògica sigui encara un disciplina filosòfica, és l'única en què es pot parlar d'una manera claríssima de canvi de paradigma. En les altres branques tradicionals de la filosofia —la metafísica, l'ètica, l'epistemologia o l'estètica— això no és tan clar. No s'hi ha assolit mai davant la irrupció d'uns nous mètodes la unanimitat d'acceptació que s'ha donat, passat un període de transició, entre els lògics.

En el cas català, el període de transició d'un paradigma a l'altre ha estat llarg. I interromput: diverses vegades ha calgut recomençar. La primera temptativa d'introduir aquí la lògica moderna va protagonitzar-la Joan Crexells. Crexells fou un dels primers alumnes que passaren per la Secció de Filosofia que s'obrí, a l'inici de la segona dècada del segle XX, a la Universitat de Barcelona. Eugeni d'Ors, que aleshores havia declarat la guerra a la universitat oficial, l'atragué cap a les seves iniciatives. Li donà feina de professor en el Seminari de Filosofia i el posà a redactar articles divulgatius, sobre filòsofs i psicòlegs contemporanis, en la revista que editava per als mestres el Consell de Pedagogia de la Mancomunitat: *Quaderns d'Estudi*. Un dels articles que escrigué Crexells per a aquesta publicació, el 1919, és una exposició de la filosofia de Bertrand Russell. El 1920 Russell féu un curs de cinc conferències convidat per l'Institut d'Estudis Catalans. L'article de Crexells, bastant llarg, encabit en dos números consecutius dels *Quaderns*, fou, diguem-ne, l'aperitiu del curs. Crexells s'engrescà considerablement amb la filosofia de Russell i, en conseqüència, volgué aprendre la lògica dels *Principia mathematica*. Estudià una mica pel seu compte els escrits de Couturat, de Peano, de Schröder i del mateix Russell. Sabem, per una lletra que adreçà a Unamuno, que demanà una beca a la Junta para la Ampliación de Estudios per tal d'anar a estudiar lògica matemàtica i filosofia a Anglaterra, i que la beca li fou denegada. La seva tesi doctoral, *Las verdades absolutas*, versa sobre la fonamentació de les veritats lògiques. Està escrita sota la influència de Brentano, Bolzano i Husserl. Però Crexells dispersà la seva activitat entre el periodisme i els estudis d'economia. Morí, d'altra banda, molt jove: als trenta anys. No deixà res consolidat.¹

La segona temptativa sortí dels rengles presumiblement més coriàcics de la neoescolàstica: dels seminaris. La neoescolàstica fou un moviment complex i divers. No van ser idèntiques, per exemple, la neoescolàstica belga i la italiana, ni tingueren un sentit semblant els escrits de Torras i Bages i els de Daurella, tot i respondre a uns mateixos plantejaments bàsics. L'encíclica *Aeterni Patris*, de Lleó XIII, postulava la compatibilitat entre la filosofia tomista i els progressos científics. Això promogué, en els sectors més intel·lectualitzats del clergat, una certa predisposició a l'obertura —respecte de la ciència— i un afany —moderat— d'actualitzar el repertori de coneixements de la tropa capellanesca. A Catalunya,

¹ SERRA, X.: "Bertrand Russell a Barcelona. El Seminari de Filosofia: Eugeni d'Ors i Joan Crexells", *Afers* XXII, 57 (2007), 441-472.

la neoescolàstica produí una revista de filosofia que respongué exactament a aquestes orientacions: *Criterion*. Al voltant d'aquesta publicació, que editaven els caputxins de Sarrià, s'aplegà bona part del clergat catalanista —*Criterion* fou una revista en català— i intel·lectual. El capellà Pere Bordoy Torrents, que fou un dels primers protectors de David Garcia, estigué en relació, alhora, amb aquest grup i amb la Societat de Filosofia que s'havia creat, després de la destitució d'Eugeni d'Ors, en el si de l'Institut d'Estudis Catalans.

David Garcia s'havia format als seminaris que els claretians tenien a Cervera i Solsona. Després de rebre l'ordenació, aconseguí convèncer els seus superiors perquè l'enviessin a estudiar física i matemàtiques a Alemanya. Hi féu diverses estades entre el 1927 i el 1929, sempre a Munic. S'interessà aviat pels problemes de la fonamentació de les matemàtiques, com també féu intents de “renovar” la cosmologia i l'epistemologia tomistes a partir d'elucubracions sobre les teories físiques dels àtoms i els *quanta*. Produí alguns escrits metafísics —en espanyol, en català, en llatí— que avui són il·legibles. Molt pesats. Alguna vegada aquests paperots abstrusos el feren entrar en col·lisió amb d'altres “renovadors” escolàstics: amb el prevere Joan Tusquets, per exemple, mantingué una controvèrsia en les pàgines de *Criterion*. Segons Tusquets, el claretia havia abandonat l'ortodoxia tomista i s'havia afecionat massa a Kant. Probablement el prevere tenia raó. Però tant se val. Els escrits de David Garcia que tenen algun valor —o que en podien haver tingut si les coses haguessin anat d'una altra manera— són els altres, les obres divulgatives sobre la lògica matemàtica.

Els anys 1933 i 1934, l'Institut d'Estudis Catalans publicà, respectivament, l'opuscle *Assaigs moderns per a la fonamentació de les matemàtiques* i els dos volums de la *Introducció a la lògica amb aplicacions a la filosofia i a les matemàtiques*. (En algunes bibliografies apareixen també les inexistents versions castellanques d'aquests llibres. El fet és curiós i es presta a amenes interpretacions.)

David Garcia publicà també, el 1936, el llibre *Introducció a la lògica moderna* i altres diversos articles sobre lògica —entre ells, l'entrada “Lògica simbòlica” per a l'apèndix de l'enciclopèdia Espasa del 1933. La importància de la seva contribució no pot ser posada en dubte. Ara: els primers escrits divulgatius sobre la nova lògica apareguts en aquella època són de l'escolapi gironí Miquel Soy Pladeveya: “Lògica i filosofia matemàtica” (1930-1931) i “Els estudis lògico-matemàtics” (1932), tots dos publicats en *Criterion*.

Però Soy no covà cap mena d'ambició en aquest sentit. Ni pretengué mai disputar a David Garcia la preeminència en el ram. Al contrari: demanà que fos creada per al claretia una càtedra en la Universitat Autònoma de Barcelona.

Les dues obres publicades per l'Institut d'Estudis Catalans donaren a David Garcia una immediata notorietat. Simultàniament, foren creades les condicions —gràcies a l'aprovació del Decret d'Autonomia Universitària, que permetia crear noves assignatures i contractar professorat, i al suport que trobà en el rector, Jaume Serra Hunter— perquè comencés a professar en la Universitat de Barcelona. El decret d'autonomia s'aprovà el juliol del 1933 i, a partir del curs 1934-1935, foren inclosos en el pla d'estudis de la Facultat de Filosofia, Lletres i Pedagogia un curs general de Filosofia de les Ciències i un d'específic d'Introducció a la Filosofia de les Matemàtiques, que foren encarregats a David Garcia. Aquest estat de coses durà, exactament, dos cursos. Temps insuficient.

Durant la guerra no es pogué fer res, i, després de la guerra, el Decret d'Autonomia fou revocat. Es tornà al pla d'estudis únic, dictat des de Madrid. D'altra banda, David Garcia s'havia exiliat a l'Equador i Soy havia mort. A més, la censura de llibres, que féu desaparèixer del mercat les obres catalanes i les castellanques d'autors “desafectes”, hagué d'influir sobre la pervivència pública dels treballs lògics de David Garcia. En resum: els

esforços dels anys anteriors quedaren esborrats. La lògica tornà a ser la lògica tradicional, la lògica del concepte, el judici i el raonament.

De fet, malgrat la presència de David Garcia en el claustre universitari, no ho havia deixat encara de ser. La “competència de paradigmes”, a Barcelona, pel que fa a la lògica, no s’hi va produir. O no s’hi va produir en els termes canònics. No hi hagué lluita institucional ni baralla argumentativa. Res. El catedràtic de Lògica, d’ençà el 1928, fou Joaquim Xirau, qui no posà cap obstacle perquè David Garcia introduís, per mitjà de conferències —l’any 1933— o a través dels cursos oficials —a partir del 1934-1935— els nous mètodes de la disciplina. És clar que Xirau tenia les seves ambicions posades, en el moment de decretar-se l’autonomia universitària, en l’engegament de la Secció de Pedagogia, de la qual va ser el factòtum. Però tampoc abans havia sentit cap interès específic per la lògica. Per cap lògica, ni antiga ni moderna. Un simple recorregut pels títols dels seus articles i llibres ho aclariria.

Xirau, és cert, havia hagut de preparar unes oposicions per a accedir a la càtedra. Però això no vol dir que s’hagués deixat endur pels seus personals gustos. Les altres càtedres —Metafísica, Psicologia, Història de la Filosofia— eren escassíssimes. I una vegada ocupades les de la nova Secció de Barcelona entre el 1911 i el 1914, no se’n van crear més. Tret de fortuïtes defuncions, les úniques càtedres de filosofia que fou possible aprovar a partir d’aleshores van ser les de Lògica — presents a totes les facultats de Filosofia i Lletres d’ençà dels decrets de Garcia Alix. Bé, les úniques no: també hi havia les de Filosofia del Dret —o Elements del Dret Natural, com aleshores se’n deia—, però aquestes anaven associades a les facultats de jurisprudència.

En qualsevol cas, la titularitat acadèmica de la “lògica” a la Universitat de Barcelona, la mantingué tot el temps Xirau, de manera que per a anomenar els ensenyaments que introduí David Garcia s’hagueren de buscar altres etiquetes. “Logística” fou la més usual. La qüestió teòrica del solapament entre la “lògica” de l’un i la “logística” de l’altre, sospito que ni tan sols es plantejà. Per això, mai no hi hagué conflicte en aquesta època entre els respectius paradigmes. Però tampoc cap aproximació: Xirau, tot i estar assabentat de la introducció de nous mètodes, continuà explicant les teories del concepte i del judici i fent llegir als seus alumnes l’“Analítica transcendental” de Kant.

Xirau s’exilià a l’acabament de la guerra. Ara bé: en els plans d’estudi, la Lògica fonamental havia cedit el lloc, ja en les reformes escomeses en el període de la Segona República, a una assignatura d’introducció general a la filosofia. De manera que no calgué nomenar un nou catedràtic. L’ensenyament de la Lògica en la Facultat de Barcelona — present ja només en els cursos de l’especialitat de Filosofia— fou encarregat al catedràtic de Psicologia Superior, Pere Font i Puig, que traspasà la responsabilitat a un professor subaltern.

A l’exili, Josep Ferrater Mora emprengué l’elaboració del *Diccionario de filosofía*. I la progressiva ampliació d’aquesta obra el portà, finalment, a interessar-se per la lògica. Tant per la moderna com per l’antiga. No he pogut aclarir, però, si Ferrater, que fou alumne de la Universitat Autònoma de Barcelona entre el 1932 i el 1936, assistí a algun dels cursos de David Garcia. Ell no hi féu mai —que jo sàpiga— cap referència. En el *Diccionario* féu constar que havia estat deixeble de Joaquim Xirau: “Xirau [Palau], Joaquim (1895-1946), nascut a Figueres, va ser professor de la Universitat de Barcelona —on va reunir un grup de deixebles: J. Calsamiglia, D. Casanovas, J. Maragall, l’autor d’aquest llibre, etc.” En les entrades d’aquesta obra corresponents a Jaume Serra Hunter i a David Garcia no féu res de semblant. En tot cas, si no en fou alumne, en degué tindre notícies abundants.

Però el fet és que en les primeres obres de Ferrater —en *Coctel de verdad*, que publicà encara a la Península, el 1935, i en els llibres i articles que escriví mentre residia a Cuba

i Xile— la lògica no apareix enlloc. L'interès per la lògica, l'adquirí a partir de la seva instal·lació als Estats Units (desembre del 1947). I arran del seu treball en la tercera edició del *Diccionario*. És explicable: fins aleshores Ferrater havia elucubrat immers en el context filosòfic europeu, o més específicament, franco-germànic. Sant Agustí i Vico, Sartre i Hegel, Heidegger i Bergson constituïen els seus punts de referència. Amb el trasllat als Estats Units, i l'accés a algunes de les grans biblioteques de les universitats d'aquell país (Columbia, Princenton, John Hopskins), s'instal·là en l'ambient mental anglosaxó, del qual abans havia tingut només unes idees molt boiroses. Al començament, mantingué encara el punt de vista europeu continental —en articles com ara “Wittgenstein o la destrucció” (1949). Però de mica en mica anà assumint els mètodes i problemes de la filosofia analítica, dins dels quals la lògica adquireix importància.

Als Estats Units, d'altra banda, Ferrater pogué disposar d'una bibliografia copiosa sobre temes de lògica i filosofia de la ciència. I s'hi aplicà a eixamplar el *Diccionario* en aquest sentit. Els primers escrits publicats per Ferrater sobre temes lògics en revistes sud-americanes són d'aquesta època i estan relacionats amb aquella ampliació: “Esquema para una historia de la lógica” (1948) i “¿Qué es la logística?” (1949).

Uns anys després, sent ja professor al Bryn Mawr College, redactà amb Hugues Leblanc el manual *Lógica matemática*. La primera edició sortí, a Mèxic, el 1955. Però Ferrater i Leblanc van preparar-la entre el 1952 i el 1953. Ara: l'edició que tingué més repercussió fou la segona, del 1962, que es reimprimí fins a nou vegades. En l'apèndix bibliogràfic del llibre es fa referència a la *Introducción a la logística* i a la *Introducción a la lógica moderna*, de David Garcia.

Entre la preparació de la primera edició del manual i la segona Ferrater publicà alguns altres escrits sobre lògica: els articles “Dos obras maestras de la historia de la lógica” (1953) —sobre Jan Lukasiewicz i Joseph-M. Bochenski— i “De Boecio a Alberto de Sajonia: un fragmento de historia de la lógica”, l'opuscle *¿Qué es la lógica?* (1957) i algunes recensions, sobre publicacions sud-americanes, en *The Journal of Symbolic Logic*.

Quina part d'aquesta obra, però, arribà a difondre's ací? *Lógica matemática*, en la seva segona edició, hi circulà àmpliament. I també el *Diccionario*, sobretot a partir de la tercera i quarta edicions. L'opuscle *¿Qué es la lógica?*, que tingué dues reimpressions —el 1960 i el 1965— potser aconseguí una tímida difusió. Algun exemplar pot trobar-se encara avui a les biblioteques. La resta, incrustada en revistes americanes, degué passar completament desapercebuda.

Ferrater fou, a partir del 1955, un autor molt conegut a la Península. Quan edità a Barcelona i a Madrid alguns llibres i començaren a arribar sense tants entrebancs alguns dels que havia editat a Amèrica, va ser considerat, sobretot, un divulgador apreciable de la filosofia analítica i de la lògica matemàtica (en els ambients filosòfics) i un catalanista federal (en els ambients polítics). Com que era professor als Estats Units, despertava admiració i enveja. Tingué molt bona fama. Josep Ferrater Mora i Manuel Sacristan foren els caps de brot de la renovació de la filosofia catalana en la segona meitat del segle XX.

També Sacristan fou un escriptor dispers en temes, que no es dedicà a la lògica sinó alguns anys. El 1957 publicà en la revista *Convivium*, de Barcelona, l'article “Lógica formal y filosofía en la obra de Heinrich Scholz”. Més tard, el 1964, publicà el manual *Introducción a la lógica y al análisis formal*, que tingué tres reimpressions fins al 1976, i l'article “Lógica formal”, inclòs en la versió en espanyol de l'enciclopèdia *Larousse* (edició del 1967). La resta dels seus escrits sobre lògica —inclòs un segon manual, escrit probablement cap al 1965— no s'editaren o s'editaren molt tard (a partir del 1984).

Sacristan havia estudiat entre l'hivern del 1954 i la primavera del 1956 a l'Institut de Lògica Matemàtica i Investigació de Fonaments de la Universitat de Münster, que Scholz dirigia. Des de la seva tornada fins al 1965 fou professor de la Universitat de Barcelona, amb un contracte precari. El 1962 es presentà a oposicions per a ocupar la càtedra de Lògica que s'havia creat a la Universitat de València, però el tribunal concedí la càtedra a Manuel Garrido, ajudant del catedràtic de Lògica de la Universitat de Madrid, Leopoldo Eulogio Palacios.

Aquelles oposicions van ser molt comentades. S'interpretà unànimement que Sacristan era el candidat òptim per a ocupar la càtedra i que el tribunal el vetà només per raons polítiques (Sacristan era comunista). En realitat, hi intervingueren més factors. D'una banda, Leopoldo Eulogio Palacios, que portà el pòndol de les oposicions, volia que la càtedra fos per a Garrido, el seu ajudant. D'altra banda, per a justificar les preferències de don Leopoldo, no hi hagué cap problema per a posar de manifest, durant el mateix exercici de les proves, que el tribunal no tenia el mateix concepte de la lògica que Sacristan. Això és: es posà en relleu la incompatibilitat de paradigmes. Per a Sacristan la lògica era la lògica simbòlica moderna. Per al tribunal, la lògica d'Aristòtil i Juan de Santo Tomás.

Finalment, doncs, es produí una confrontació neta entre ambdós paradigmes, el vell i el nou. Però es donà la circumstància que Manuel Garrido, que representà perfectament el paradigma vell fins a guanyar les oposicions, optà pel paradigma nou a partir del moment que es veié en possessió de la càtedra. De fet, amb les facilitats que trobà a la Facultat de Filosofia i Lletres de València per a contractar nou professorat, formà el primer equip universitari decididament proanalític i proformalista de tot l'Estat. La Facultat de Filosofia de Barcelona fou cada vegada més un desgavell —el 1966 encara s'incorporà com a catedràtic l'escolàstic Francesc Canals. La Facultat de València, en canvi, per influència de Garrido, anà adquirint de mica en mica una orientació precisa.

A València, Garrido s'hi trobà amb una Secció inaugurada feia poc, poblada de catedràtics forasters que no veien arribar el moment d'ocupar una càtedra a Madrid. Ell no tenia cap possibilitat de tornar-hi fins a la jubilació —encara llunyana— de don Leopoldo. Així doncs, s'ho prengué d'una altra manera. Organitzà un equip. Trobà totes les facilitats per a formar-lo perquè el professorat, per l'increment de l'alumnat, era cada vegada més nombrós i, en canvi, la plantilla de catedràtics (els catedràtics decidien a qui calia contractar) era cada vegada més volàtil. En definitiva, pogué contractar i despatxar al seu antull. O gairebé.

Garrido no tingué un gran cap per al formalisme matemàtic. S'hi inicià tard. Però, gràcies a l'equip que havia format —o als successius equips, perquè Garrido fou inaguantable—, pogué publicar la revista *Teorema* i organitzar els Simposis Internacionals de Lògica i Filosofia de la Ciència. El 1974 publicà també un manual: *Lògica simbòlica*.

Cal advertir que a València no es conreà només la lògica. Es conrearen totes les branques de la filosofia i tots els corrents filosòfics que fossen més o menys associables: la filosofia de la ciència, la filosofia del llenguatge, la cibernetica —aleshores encara es parlava de “cibernetica”—, l'analítica... La col·lecció de la primera època de *Teorema* —a partir del 1980 la revista ja no es publicà a València— recull tota aquesta efervescència intel·lectual.²

² SERRA, X.: “Josep Lluís Blasco (1940-2003)”, *Afers* XVIII, 44 (2003), 207-221.

BIBLIOGRAFIA

- BALDÓ, Marc: "Filosofía y Letras", dins *Historia de la Universidad de Valencia. Volumen III. La Universidad liberal (siglos XIX y XX)*, València: Universitat de València, 2000, 121-146.
- CREXELLS, Joan: *Obra completa*, 4 vols., Barcelona: Edicions de la Magrana, 1996-1999.
- DAURELLA, Josep: *Apuntes de Lógica Fundamental según las explicaciones del catedrático de la asignatura en la Universidad de Barcelona, D. José Daurella y Rull*, Barcelona, Tipografía de José Cunill Sala, 1904.
- DD.AA.: *Teorema*, València, 1971-1980.
- *Bertrand Russell, 1872-1970. In Memoriam*, València: Departament de Lògica i Filosofia de la Ciència. Universitat de València, 1971.
- *La filosofía científica actual en Alemania. Simposio de Lógica y Filosofía de la Ciencia*, Madrid: Tecnos, 1971.
- *Filosofía y ciencia en el pensamiento español contemporáneo. Simposio de Lógica y Filosofía de la Ciencia*, Madrid: Tecnos, 1973.
- "Entre el cerco y el circo: el círculo de Valencia", *Zona Abierta*, 3 (1975), 237-245.
- FERRATER MORA, Josep: *Diccionario de filosofía*, Mèxic: Atlante, 1941; 2ª ed. Mèxic: Atlante, 1944; 3ª ed. Buenos Aires: Sudamericana, 1951; 4ª ed. Buenos Aires: Sudamericana, 1958; 5ª ed. Buenos Aires: Sudamericana, 1965; 6ª ed. Madrid: Alianza, 1979; [revisat per J. M. Terricabras] Barcelona: Ariel, 1994.
- "Esquema para una historia de la lógica", *Asonante*, 4 (octubre-desembre 1948), pàgs. 5-16.
- "¿Qué es la logística?", *Notas y estudios de filosofía*, 1 (gener-març 1949), pàgs. 2-10.
- "Dos obras maestras de historia de la lógica", *Notas y estudios de filosofía*, IV, 14 (abril - juny 1953), pàgs. 145-158.
- "De Boecio a Alberto de Sajonia: Un fragmento de historia de la lógica", *Imago mundi*, 3 (març 1954), pàgs. 1-20.
- *Qué es la lógica*, Buenos Aires: Columba, 1957; 3ª ed., 1965.
- "[Recensió de] Gregorio Klimovsky: *Problemas relativos a la definición de 'verdad lógica' en los sistemas semánticos y sintácticos*", *The Journal of Symbolic Logic*, XXII, 1 (1957), 83-84.
- "[Recensió de] Eduardo García Maynez: *Lógica del juicio jurídico*", *The Journal of Symbolic Logic*, XXIII, 1 (1958), 74.
- "[Recensió de] Charles W. Morris: *Fundamentos de la teoría de los signos*, tr. Obdulia Álvarez et alii", *The Journal of Symbolic Logic*, XXIV, 1 (1959), 92-93.
- "[Recensió de] Boleslaw Sobocinski: *La génesis de la escuela polaca de lógica*", *The Journal of Symbolic Logic*, XXV, 1 (1960), 63-64.
- "[Recensió de] A. J. Ayer: *The Revolution in Philosophy* i *La revolución en filosofía*, tr. Montserrat Macao de Lledó", *The Journal of Symbolic Logic*, XXV, 3 (1960), 260-262.
- "[Recensió de] James G. Colbert: *La evolución de la lógica simbólica y sus implicaciones filosóficas*", *The Journal of Symbolic Logic*, XXXVI, 2 (1971), 324-325.
- "Apuntes sobre lógica y realidad", *Agora*, 10 (1991), pàgs. 7-12.
- FERRATER MORA, Josep i LEBLANC, Hugues: *Lógica matemática*, Mèxic: Fondo de Cultura Económica, 1955; 2ª ed., 1962.
- GALÍ, Alexandre: *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900-1936. Llibre I. Introducció*, Barcelona: Fundació Alexandre Galí, 1981.
- *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900-1936. Llibre IX. Ensenyament universitari*, Barcelona: Fundació Alexandre Galí, 1983.
- *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900-1936. Llibre XIX. Congressos i moviment científic i filosòfic*, Barcelona: Fundació Alexandre Galí, 1986.
- *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya. Llibre XX. Col·laboració de l'Església al moviment cultural de Catalunya durant el segle XX*, Barcelona: Fundació Alexandre Galí, 1986.
- GARCIA, David: [Recensions de *Geschichte der Logik*, de Henrich Scholz, i *Die Philosophie der Mathematik in der Gegenwart*, de Walter Dubislav, dins l'apartat] "Bibliografía", *Criterion* IX (1933), 249-250.
- "Clasificación sistemática de las propiedades lógicas", *Revista Matemática Hispano-americana*, 2ª sèrie, VIII (1933), 114-145.
- "Lógica simbólica", dins *Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo-Americana*, tom 9 (apèndix), 1933, 1326-1339.
- *Assaigs moderns per a la fonamentació de les matemàtiques*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans (Memòries de la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques, 1), 1933.
- "Algunas reflexiones sobre la proposición y el simbolismo lógico elemental", *Revista de Psicología i Pedagogia* II (1934), 140-159.
- *Introducció a la logística amb aplicacions a la filosofia i a les matemàtiques*, 2 vols., Barcelona: Institut d'Estudis Catalans (Biblioteca filosòfica, 3 i 4), 1934.
- *Ensayo sobre la estructura lógico-genética de las ciencias físicas*, Barcelona: Tipografía Occitània, 1935.
- *Introducción a la lógica moderna*, Barcelona, Labor (Biblioteca de iniciación cultural. Sección ciencias filosóficas, 383), 1936.
- *Confesiones. Autobiografía íntima y exterior*, Barcelona: Anthropos, 2000.

- GARRIDO, Manuel: *Lógica simbólica*, Madrid: Tecnos, 1974.
- LÓPEZ MARTÍNEZ, Pere Maria: *Lógica fundamental*, València: Establecimineto Tipográfico de Doménech, 1901.
- SACRISTAN, Manuel: *Introducción a la lógica y al análisis formal*, Barcelona: Ariel, 1964; 2ª ed.: Barcelona: Círculo de Lectores, 1990.
- *Panfletos y materiales II. Papeles de filosofía*, Barcelona: Icaria, 1984.
- *Panfletos y materiales IV. Lecturas*, Barcelona: Icaria, 1985.
- *Lógica elemental*, Barcelona, Vicens Vives, 1996.
- SERRA, Xavier: “Josep Lluís Blasco (1940-2003)”, *Afers* XVIII, 44 (2003), 207-221.
- “L’evolució filosòfica de Josep Lluís Blasco”, *Quaderns de filosofia i Ciència* 35 (2005), 175-184.
- “Francesc Alcayde Vilar, valentinicultor”, *Afers* XXI, 55 (2006), 575-600.
- “La filosofia al País Valencià (1880-1980)”, *L’Espill* 28 (2008), 140-152.
- “Una tradició insuficient i interrompuda. La filosofia catalana contemporània”, *L’Espill* 26 (2007), 16-23.
- “Bertrand Russell a Barcelona. El Seminari de Filosofia: Eugeni d’Ors i Joan Crexells”, *Afers* XXII, 57 (2007), 441-472.
- SOY, Miquel: “Logística i filosofia matemàtica”, *Criterion* VI (1930), 144-174, 266-287, 344-366; VII (1931), 144-165.
- “Els estudis lògico-matemàtics”, *Criterion* VIII (1932), 199-202.
- VEGA, Luis: “Suerte de la lógica de la “Escuela de Madrid”: notas sobre una desgracia”, *Revista de Filosofía* vol. 28, nº 1 (2003), 33-58.
- XIRAU, Joaquim: *Obras completas*, 4 vols, Barcelona: Anthropos, 1998-2000.